

кількома ідейними центрами.

Отже, жанр поеми є центральним у творчості Д. Павличка. Дослідження особливостей жанрово-стильової природи, ідейно-тематичного змісту поем Д. Павличка свідчить, що ліро-епічні твори митця – це оригінальні художні вияви авторської індивідуальності, що демонструють потужні можливості жанру, переконують у невичерпності його ідейно-естетичного потенціалу. Будучи синтезною структурою, кожна Павличкова поема являє собою жанрово-стильову єдність, конструктивним центром якої виступає «зустріч» поемних (власне, жанрових) традицій і поемних (власне, авторських) новацій. Філософсько-історичне, соціально-психологічне осмислення дійсності, по-своєму відкрита концептуальність, пряма й безпосередня постановка проблеми – найприкметніші ознаки ліро-епосу цього художника слова, явлені в двох основних родових тенденціях – епічній і ліричній. Поетика митця полягає у використанні влучної деталізації, що збагачує всю поетичну картину власними конотаціями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Галич О. Теорія літератури: Підручник. – Київ: Либідь, 2001. – 488 с.
2. Гнатюк М.П. Поема як літературний вид, К.: Дніпро, 1972. – 150 с.
3. Гнатюк М.П. Українська поема першої половини ХІХ ст. Проблеми розвитку жанру. К.: Вища школа, Вид. при КДУ, 1975. – 168с.
4. Гришаєнко Н. Основні мотиви лірики Дмитра Павличка / Н. Гришаєнко // Українська мова і література в школі. – 1991. – С. 69-73.
5. Зимомря М. Голос совісті та її сенс, який треба шукати... Інтерв'ю з Дмитром Павличком / М. Зимомря // Кур'єр Кривбасу. – 2001. – № 138. – С. 3-9.
6. Ільницький М. М. Дмитро Павличко: Нарис творчості / М. Ільницький. – К.: Дніпро, 1985. – 188 с.
7. Літературознавчий словник – довідник / За ред. Р.Т. Гром'яка, Ю.І. Коваліва, В.І. Теремка. – К.: ВЦ «Академія», 2006. – 752 С. (Nota Bene).
8. Павличко Д. Петрик. Петро Могила (1620). Ностальгія. Поеми // Павличко Д. Ностальгія. – К.: Основи, 1998. – 230 с.
9. Павличко Д. Поеми та притчі. – К.: Дніпро, 1986. – 300 с.
10. Присяжнюк О.М. Жанр поеми у творчості Д.Павличка: автореф. дис. канд. філол. наук: 10.01.01. / Присяжнюк Оксана Михайлівна; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2008. – 16 с.
11. Ткачук М.П. «Розлилася пісня волі» (Тема волі в ліриці Д. Павличка) / М.П. Ткачук // Ткачук М.П. Інтерпретації: Літературно-критичні статті, творчі портрети українських поетів ХХ століття / М.П. Ткачук. – Тернопіль, 1999. – С. 86-98.

Кулик Л.

Науковий керівник – доц. Дідук-Ступ'як Г. І.

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД В ХОДІ ВИВЧЕННЯ СТУПЕНІВ ПОРІВНЯННЯ ПРИКМЕТНИКІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Освіта все інтенсивніше спрямована на компетентнісний підхід, який передбачає здобуття учнями знань, умінь і навичок для вільного володіння мовою, а в кінцевому результаті формує мовну особистість. Український учений О. Потебня писав: «Мовна індивідуальність виділяє людину як особистість, і чим яскравіша ця особистість, тим повніше вона відображає мовні якості суспільства».

Відповідно до Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти й Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти, компетентнісний підхід спроектовано в чинних програмах з української мови. Теоретичну базу реалізації компетентнісного підходу в мовній освіті закладено в працях таких українських і зарубіжних лінгводидактів, як О. Горошкіна, І.Гудзик, С. Караман, Т. Ладженська, Л. Мацько, А. Нікітіна, Є. Пассов, М.Пентилюк, О. Семенов, Т. Симоменко, Г. Шелехова. Основним складником мовної компетентності й компетенцій (здібність до мови, знання мови, реалізація її у мовленнєвій діяльності) приділено увагу в працях А. Богуш, М.Вашуленка, Д. Ізаренкова, С. Карамана, Л. Мацько, М. Пентилюк.

Для української мови як навчального предмета основним завданням визначено формування в школярів мовної та мовленнєвої компетентностей. В освітній галузі «Мови і літератури», зазначено, що мовна і мовленнєва змістові лінії є основними, які визначають безпосередній предмет навчання, його структуру, супроводжуються вимогами до рівня мовленнєвої й мовної компетентностей учнів, а дві інші (соціокультурна і діяльнісна) є засобом досягнення основної освітньої мети навчання української мови в освітній школі.

Визначено, що мовна компетентність передбачає засвоєння школярами основ науки про мову, знання її системи, володіння способами й навичками якісної діяльності з вивченим мовним матеріалом. Відповідно полягає в забезпеченні цілеспрямованого формування й удосконалення вмінь і навичок в усіх видах мовленнєвої діяльності — аудіюванні, читанні, говорінні, письмі на основі оволодіння базовими знаннями й навичками використання мови в життєво важливих для певного віку сферах і ситуаціях спілкування.

Формування мовної та мовленнєвої компетентностей, безперечно, здійснюється в процесі вивчення кожного з рівнів мовної системи [2, с. 2-7].

Значення морфології у шкільному курсі мови дуже велике, і визначається воно тісним зв'язком з лексикою і словотвором, з одного боку, і синтаксисом — з другого. Адже при опрацюванні граматичних

властивостей слова треба врахувати і його лексичне значення, і будову, і функції у складі синтаксичних одиниць — словосполучення та речення. Засвоєння відомостей з морфології є передумовою підвищення орфографічної, пунктуаційної, стилістичної грамотності учнів, засобом розвитку їх мислення, формування діалектико-матеріалістичного світогляду. Вивчення морфології має практичну спрямованість, оскільки відкриває можливості для розвитку мовлення учнів на основі засвоєння граматичних норм і правил, сприяє збагаченню словникового запасу учнів. Оволодіння частинами мови шляхом виділення граматичних ознак слів спрямоване на удосконалення логічного мислення школярів. Незнання способів словозміни, що є предметом вивчення морфології може призвести на порушення ефективного засвоєння синтаксису, орфографії, пунктуації.

Однією з умов успішного вивчення морфологічного матеріалу є формування уявлення учнів про морфологічну систему мови, про частини мови як структурно-семантичні розряди слів. Розрізнення частин мови (а воно необхідне для розв'язання багатьох навчальних завдань) становить для учнів значні труднощі. Учням найлегше дається сприйняття семантики слова, тим більше, що саме за цією ознакою здійснюється й поділ частин мови на самостійні (означають назви понять), службові (виражають відношення між поняттями) і вигуки (служать для вияву емоцій). Морфологічні і синтаксичні ознаки часто залишаються поза увагою, що й призводить до помилок у розпізнаванні частин мови і, як наслідок, у написанні слів, у вживанні розділових знаків. Для характеристики слова як частини мови часто буває необхідним врахування його словозмінних форм і синтаксичних зв'язків. Для формування поняття про ту чи іншу частину мови необхідне чітке, виразне визначення, яке охопило б найбільш характерні її ознаки. Готуючись пояснити певне поняття, вчитель мусить знати, чи добре засвоїли діти ті опорні поняття, що будуть ужиті у визначенні, виділити найбільш істотні, необхідні для усвідомлення суті аналізованого явища семантичні і формальні ознаки. Над визначенням будь-якої частини мови треба працювати так, щоб учні усвідомили його логічну структуру.

Для виконання своєї комунікативної функції слова вступають у смислові і граматичні зв'язки, утворюючи речення. Зрозуміти структуру і функції мови, а тим більше оволодіти мовними засобами неможливо без усвідомлення тих властивостей слів, що зумовлюють їх сполучуваність. Поряд із семантикою слів вирішальну роль у цьому відіграє і їх здатність змінюватись, виступати у певних граматичних формах, кожна з яких відзначається додатковими смисловими відтінками або виражає певні відношення між елементами думки. Отже, вивчення мови і оволодіння її засобами передбачає ґрунтовне ознайомлення з формами словозміни, що й становить зміст морфології як частини граматики [2, с. 96-102].

Прикметник як самостійна частина мови вносить в життя особистості емоцію, робить мовлення більш точним і багатим.

Вивчення прикметника в школі здійснюється поступово, утворюючи систему, від початкових класів (1-4 клас) до середніх (5-9 клас) і закінчуючи старшими (10-11 клас). У середніх та старших класах відбувається вивчення морфології у зв'язку з синтаксисом, орфографією, пунктуацією.

Ґрунтовне вивчення прикметника як самостійної частини мови на уроках української мови розпочинається у 6 класі. Учень має знати морфологічні ознаки прикметника, його синтаксичну роль; знаходити прикметники в реченні; визначати його значення, морфологічні ознаки, синтаксичну роль у реченні; відмінює прикметники твердої і м'якої груп; правильно утворювати форми вищого і найвищого ступеня порівняння якісних прикметників; якісні, відносні і присвійні прикметники від інших частин мови з допомогою відомих способів словотвору; складати з ними речення; уживати у власному мовленні; правильно писати прикметники з вивченими орфограми і пояснювати їх, користуючись правилом; знаходити і виправляти помилки у правописі прикметників; робити аналіз текстів у підручниках літератури, історії, географії, фізики, хімії щодо стилістичної ролі в них прикметників; редагувати тексти з метою усунення невиправданих повторів прикметників і заміни їх синонімами.

Визначено, що компаративне вивчення мов дозволяє сформувати міжмовно компетентну особистість.

В українській, так як і в англійській мові лише якісні прикметники можуть утворювати ступені порівняння прикметників. Прикметники в англійській мові змінюються лише за ступенями порівняння. Якісні прикметники в англійській мові мають основну форму (the positive degree), вищий ступінь порівняння (the comparative degree), і найвищий (the superlative degree). Форми вищого і найвищого ступенів порівняння прикметників можуть бути, як і в українській мові, простими і складеними. Найпоширенішими в українській мові є прості форми.

В українській мові категорія ступеня вияву ознаки вказує на рівень та інтенсивність вияву ознаки одного предмета відносно іншого або ознаки того самого предмета в різний час. В англійській мові вищий ступінь (the comparative) порівняння ми використовуємо для того, щоб порівняти одну людину чи річ з іншою, найвищий ступінь (the superlative) – порівняти людину або річ з більше, ніж одною людиною чи річчю з тієї ж групи. Прикметники вказують на ознаку, якість або властивість предметів [1, с. 145-148].

Взаємопов'язана діяльність вчителя і учнів спрямована на досягнення освітніх цілей — методи навчання. Ефективність засвоєння мови значною мірою залежить від правильного розуміння вчителем методів навчання, їх особливостей і класифікаційних структур. Метод створюється тільки системою прийомів і ґрунтується на логіці процесу навчання. Особливість кожного методу створюють домінуючі в ньому прийоми [4, с. 108-112].

Вивчення морфології має практичну спрямованість, оскільки відкриває можливості для розвитку мовлення учнів на основі засвоєння граматичних норм і правил, сприяє збагаченню словникового запасу учнів. Прийомами, які сприяють активізації у сприйнятті матеріалу учнями в різних класах з різними віковими особливостями, може бути використання наочності (таблиць, схем, малюнків, картин), технічних засобів, а далі слід посилювати вплив інтелектуальних засобів активізації у сприйнятті матеріалу: використання фактів з мовної практики учнів, зіставлення відомих фактів з новими, порівняння їх,

спостереження над виявом відомих закономірностей у нових зв'язках, обґрунтування окремих положень самими учнями, систематизація фактів, пропозиція зробити відповідні висновки.

Проводячи теоретичні паралелі між спорідненими лінгвами, пропонуємо практично закріпити цей матеріал на прикладі вправ для ефективної рецепції, формування комунікативних навичок і ґрунтовному засвоєнню знань.

Вправа 1. Перекласти речення з української мови на англійську, використовуючи конструкції (as...as, not as/ so...as)

1. Я не такий високий, як мій старший брат.
2. Моя мама красива, як квітка.
3. Ця дівчинка така ж охайна, як її старша сестра.
4. Мій кіт не такий забавний, як твій папуга.
5. Ця вправа не така важка, як той текст.
6. Ці поля такі ж зелені, як ті лани.
7. Цей лев не такий великий, як той тигр.
8. Наш двір не такий світлий, як двір моєї тітки.

Ключі:

- 1) I am not as tall as my elder brother.
- 2) My mother is as beautiful as a flower.
- 3) This girl is as tidy as her elder sister.
- 4) My cat is not as funny so as your parrot.
- 5) This exercise is not so difficult as that text.
- 6) These fields are as green as those fields.
- 7) This lion is not so big as that tiger.
- 8) Our yard is not so light as my aunt's yard.

Вправа 2. Перекласти словосполучення з англійської на українську мову. Знайти неправильно утворені форми ступенів порівняння прикметників, записати правильно. Скласти два речення з двома словами на вибір англійською мовою.

More attractiver, deeper, the funniest, worse, braver, the best, happier, more beautiful, most sweetest, the lightest.

Ключі:

More attractive (більш привабливий), глибший, найзабавніший, гірший, сміливіший, найкращий, щасливіший, гарніший, the sweetest (найсолодший), найсвітліший.

1. It was the funniest dog.
2. Mummy baked me the sweetest cake.

Вправа 3. Утворіть, якщо можливо, форми ступенів порівняння від наведених прикметників англійською мовою.

Веселий, Іллін, поганий, дерев'яний, чудовий, сучасний, нездійснений, міцний, дужий, зелений, лисий, босий, український.

Ключі:

- Веселий – funnier, the funniest.
Іллін (присвійний прикметник).
Поганий –worse, the worst.
Дерев'яний (відносний прикметник).
Чудовий – more beautiful, the most beautiful.
Міцний – stronger, the strongest.
Зелений – more green, the most green.
Босий, лисий (несе в собі міру ознаки) barefoot, bald.
Український (відносний прикметник).

Вправа 4. З підручника української літератури виписати три речення з вживанням прикметників у початковій формі, вказавши автора та назву твору. Утворити форми вищого та найвищого ступеня порівняння прикметників українською та англійською мовою.

Лагідний, добрий, гарний світ нених казок зробив і ті думки його лагідними, а серце чулим до всяких пригод, що траплялися створінням малим та беззахисним (Спиридон Черкасенко «Маленький горбань»).

Лагідний – лагідніший, найлагідніший (gentle - more gentle, the most gentle).

Добрий - кращий, найкращий (good – better-best).

Гарний – гарніший, найгарніший (про дівчину pretty - prettier – the pretties).

Отже, як переконуємося, науково обґрунтоване й методично продумане вивчення морфології в загальноосвітній школі ефективно сприяє виробленню в школярів усіх ключових компетентностей, збагачує їх досвідом духовно-практичної творчої діяльності, здатністю спілкуватися в процесі практично спрямованої діяльності у своєму щоденному житті, створює можливість досягнути і оволодіти всіма виразально-зображувальними ресурсами української мови, забезпечуючи цим глибоке проникнення молодих поколінь у слово рідного народу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Верба Лідія Георгіївна Граматика сучасної англійської мови. Довідник/ Верба Л. Г. – К.: «Логос», 1997. – 341 с.
2. Гнаткович Т. Методичні аспекти формування мовної й мовленнєвої компетентностей школярів у процесі вивчення складносурядного речення/ Гнаткович Т. //Укр. мова і літ. в школі. – 2012. – №6. –С. 2-7.

3. Дідук-Ступ'як Г.І. Комунікативно-лінгвостилістична робота при вивченні прикметника (стаття)//Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка/ Дідук-Ступ'як Г.І. Серія: Педагогіка. – 2002. – №9. – С.96-102.
4. Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах / Колектив авторів за редакцією М.І.Пентиліюк, М.І.Пентиліюк, С.О.Караман, О.В.Караман, О.М.Горошкіна, З.П.Бакум, М.М.Барахтян, І.В.Гайдаєнко, А.Г.Галетова, Т.В.Коршун, А.В.Нікітіна, Т.Г.Окуневич, О.М.Решетилова. – К.: Ленвіт, 2004. – С. 108 – 112.

Шміло М.

Науковий керівник – доц. Дідук-Ступ'як Г.І.

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ СИНТАКСИСУ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ

Сучасна система освіти передбачає всебічний розвиток особистості учня, його індивідуальних здібностей та інтересів, тому формування ключових компетентностей є одним із визначальних завдань загальноосвітньої школи. Сучасному вчителю важливо розуміти, які з них варто реалізовувати і як це можна здійснити в процесі навчання. Школа повинна формувати нову систему універсальних знань, умінь, навичок, досвід самостійної діяльності й особистої відповідальності [23, с. 15]. Вирішення цих завдань вимагає створення умов для набуття учнем здатності бути суб'єктом процесу свого соціального розвитку, тобто оволодіти комунікативними способами міжособистісної і соціокультурної взаємодії в різних соціальних спільнотах та різних видах спільної діяльності.

Зміст навчання української мови і технології його засвоєння базуються на прогресивних підходах до навчально-виховного процесу: особистісно зорієнтованому, компетентнісному, соціокультурному, функціонально-комунікативному. У навчанні української та іноземних мов останнім часом широкого застосування набули такі підходи, як комунікативний, когнітивно-комунікативний, соціокультурний, лінгвокраїнознавчий, особистісний [9, с.4]. Добір навчального матеріалу й організація навчання повинні здійснюватися на основі їх поєднання. Усі ці підходи передбачають розв'язання комунікативних завдань, успішність яких залежить від розуміння учнями спілкування як засобу вираження основної функції мови – комунікативної.

Сьогодні особливого значення набуває соціокультурний підхід до вивчення мови. Тому метою нашої статті є розгляд реалізації соціокультурного підходу при вивченні тем із синтаксису на уроках української і англійської мов.

Основною метою навчального предмета «Українська мова» є формування національно свідомої, духовно багатої мовної особистості, що володіє вміннями і навичками вільно, комунікативно виправдано користуватися засобами рідної мови, вільно орієнтується у всезростаючому інформаційному потоці, обстоює власну думку, громадянську позицію щодо тих чи інших подій і явищ, тобто формувати комунікативну компетенцію та її важливий складник – соціокультурну компетенцію [3, с.11].

Зважаючи на те, що сьогодні мета навчання рідної й іноземної мов – «використовувати мову як інструмент у діалозі культур і цивілізацій сучасного світу» - загострює особливу увагу до соціокультурного складника іншомовної комунікативної компетенції, і, відповідно, до соціокультурного підходу до опрацювання мовного матеріалу [17, с. 69].

Згідно нових програм з української мови та іноземних мов для загальноосвітніх шкіл головною метою навчання рідної та іноземної мов визначено формування діалогової комунікації, яку розуміють як здатність до етнокультурного й міжкультурного іншомовного спілкування [2].

Гармонійне поєднання української та загальнолюдської культур реалізується через вивчення мови як культурознавчої дисципліни, взаємозв'язок з культурними надбаннями народів, що живуть поруч, їх полілог культур, інтеграцію в українську культуру і разом з нею – у світову. Саме цьому у школі сприяє формування у школярів соціокультурної компетенції [5, с. 60].

Рідна мова й іноземна, окрім основної комунікативної функції, виконують ще й соціальні функції: а) є засобом розвитку особистості як передумови розвитку народу; б) використовуються як засіб пізнання. Мова є генетичним кодом, який програмує національну свідомість дитини. Засвоюючи її, учні повинні пам'ятати, що «рівень розвитку рідної мови відображає рівень духовного розвитку нації: словник – це те, що нація знає про світ, а граматика – це те, як вона про нього говорить» [23, с.15]. Тому недостатньо лише засвоїти певну мовну систему й набутти мовленнєвих умінь і навичок. Потрібно навчити учнів користуватися мовою відповідно до умов соціокультурного середовища. Слід мати на увазі, що мова індивіда не народжується разом з ним, а набувається у процесі його розвитку, в умовах життя в родині і суспільстві, в певному національно-мовному середовищі. Сьогодні актуальним як ніколи є вислів «Культура кожного народу закодована в його мові», адже мова кожної нації та її культура – взаємозалежні та невід'ємні. Із розвитком та збереженням мови починається розвиток і збереження національної культури [4, с. 111].

Соціокультурний підхід передбачає вивчення мови крізь призму народознавства і оригінальної, яскравої культури, що збагачує загальнолюдську культуру, поєднання й переробку вивчених з інших предметів відомостей про світ в особистісний погляд на життя, своє місце в ньому і продиктований саме тим, що престижність будь-якої нації визначається рівнем її культури, а остання – культурою мови, яка є формою збереження і творення національної культури.